

ЗАГАЛЬНЕ, ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ, ТИПОЛОГІЧНЕ МОВОЗНАВСТВО

Кучеревич Г.В.

аспірант,

Науковий керівник: Фроляк Л.Д.

доктор філологічних наук, професор,

Університет Марії Кюрі-Склодовської в Любліні (Польща)

СЕМАНТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ПОЛЬСЬКОЇ МАТЕМАТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Лексика наукової мови, зокрема математична, є неоднорідною в плані змісту та вираження. Для термінології характерним є певне об'єднання та організація термінів, оскільки вони не існують поодиночці. Так стається тому, що терміни будь-якої галузі знань загалом, і математичної зокрема, «пов'язує близькість тих реалій, понять, номінаціями яких вони є» [4, с. 225].

Термінологія має системний характер, що дає змогу говорити про наявність в ній певних семантичних розрядів [4, с. 226]. Під семантичною характеристикою математичних термінів розуміють аналіз їхніх значень. Аби дослідити семантичну організацію математичної термінології потрібно описати семантичні розряди, що утворюють цю систему.

Актуальність дослідження полягає в тому, що семантична класифікація термінів, заміщених у двомовних термінологічних словниках з певної галузі знань, допомагає краще зрозуміти природу термінотворення та порівняти ці процеси на міжмовному рівні.

Мета нашого дослідження полягає в тому, щоб зробити спробу семантичної класифікації української та польської математичної термінології.

Джерельною базою дослідження був українсько-польський польсько-український словник математичних термінів (200 реєстрових одиниць), створений на основі словників математичних термінів та підручників з математики, алгебри та геометрії.

Аналіз українсько-польського словника математичних термінів дозволив за структурою математичні терміни поділити на: 1) однослівні – відрізок, różniczka; 2) терміни-словосполучення – числова послідовність, koncentryczne koła; 3) аббревіатури – ГТМ (геометричне місце точок), NWD (największy wspólny dzielnik) [4, с. 227].

Також під час аналізу було взято до уваги походження термінів. Розрізняють такі шляхи походження термінів як: 1) використання поєднаних форм з латинської та грецької мов, наприклад: *арифметична прогресія, figura geometryczna*; 2) запозичення, в межах тієї ж мови, із іншої

терміносистеми, наприклад: *область визначення функції, przeciwdziedzina funkcji*; 3) словотворення, наприклад: *багатокутник, ostroshup* [2, с. 100].

Досить велика кількість математичних термінів в українській мові є запозиченими з латинської та грецької мови. В польській мові, хоч в значно меншій кількості, проте, теж присутні такі запозичення. Такі терміни, в більшості випадків, адаптувались до мови-реципієнта та набули українських та, відповідно, польських суфіксів та закінчень [3, с. 169]. Наприклад: *аксіома* (ἀξίωμα), *діагональ* (διαγώνιος), *вектор* (vector), *trapez* (τραπέζιο), *wektor* (vector), *definicja* (definitio) та ін.

Серед слів-термінів значно меншу частину складають українські за походженням терміни. Основний корпус термінів в Польщі твориться за допомогою національних ресурсів. Наприклад: *віднімання* (subtrahere), *додавання* (addere), *промінь* (Ημειουθεία), *sieczna* (secant), *calka* (Ολοκλήρωμα), *równoległoscian* (Παραλληλεπίπεδο) та ін.

Значну частину словника складають терміни, які утворені додаванням до запозиченого слова питомо українського. Серед польських термінів маємо таку ж ситуацію. Наприклад: *бісектриса кута, градусна міра кута, wektor jednostkowy, miejsce geometryczne* та ін.

Для мовознавства запозичення слів з інших мов є нормальним явищем. Запозичення іншомовних терміноодиниць є важливим засобом поповнення термінофонду математичної галузі в українській мові. Такі запозичення сприяють інтернаціоналізації математичної термінології. Після семантичної, графічної та фонетичної адаптації запозичені терміни можуть проявляти високу дериваційну продуктивність.

Часто при запозиченні та засвоєнні слів іншомовного походження відбуваються семантичні зрушення. Діється так через ряд причин до яких можемо зарахувати: 1) наявність чи відсутність мов-посередників; 2) кількість мов-посередників; 3) ступень близькості мови з якої запозичається слово, мови, яка запозичає та мови за посередництвом якої відбувається запозичення [1, с. 77].

Інколи зсуви значення призводить до розриву мотиваційних зв'язків зі значенням етимона. Також часто зустрічаються порушення чи спотворення лексико-семантичних зв'язків у системі мови-реципієнта.

Здається досить актуальним унормування вживання іншомовних слів. Для цього варто було б досконало вивчити особливості організації мови-донора та мови-реципієнта. Також варто звернути увагу на те, що в лексиконі української мови є велика кількість іншомовних слів, інколи можна говорити навіть про їх надмір. Польська мова також характеризується наявністю в своєму лексиконі запозичень. Однак, порівняно з українською цих запозичень набагато менше. З однієї сторони, варто активізувати вживання питомих одиниць на позначення того чи іншого терміну в українській мові, з іншої сторони, вживання запозичень, зокрема в математичній галузі, робить такі терміни інтернаціоналізмами. За доцільне вбачається мінімізація не виправданих запозичень.

Що стосується польської мови, то математична лексика представлена в ній в більшій частині питома польськими словами. Польська традиція термінотворення відрізняється від української, що зумовлене багатьма історичними чинниками. Однак, не можна стверджувати, що якась із них краща. Наявність в польській мові математичних термінів питома національних, говорить про багатство мови та високий потенціал до творення нових слів. Однак, невелика кількість термінів-інтернаціоналізмів ускладнює комунікацію між спеціалістами цієї галузі знань.

Українська мова також має високий потенціал до творення нових термінів. Проте, важко перебудувати традицію вживання математичних термінів-інтернаціоналізмів. Вносити зміни до узусу досить важко, оскільки багатолітню історію вживання в українській математичній термінології запозичених слів на позначення тих чи інших предметів, об'єктів, явищ, які закорінена в лексиці, змінювати не легко, крім того, це потребує багато часу.

Запозичення іншомовних слів є нормальним явищем для будь-якої мови, оскільки в такий спосіб збагачується словниковий склад мови. Як і в українській, так і в польській мовах є достатньо високий потенціал до творення термінів за допомогою питома національних слів. Одночасно, для цих мов характерною ознакою є наявність запозичених слів на позначення тих чи інших термінів. Важливо знайти баланс чи так звану «золоту середину» між кількістю термінів утворених за допомогою питома національних слів і між запозиченнями. Варто також додати, що для кожної з цих мов, пропорції таких термінів не повинні бути однакові.

Список використаних джерел:

1. Вакуленко М. О. Українська термінологія: комплексний лінгвістичний аналіз / М. О. Вакуленко. – Івано-Франківськ: Фоліант, 2015.
2. Королюк І. С. Семантико-структурні особливості математичної термінології / І. С. Королюк. – Черкаси: Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького.
3. Процик І. Запозичення та освоєння чужомовної лексики в українській фізичній термінології на зламі XIX-XX століть / І. Процик // Українська термінологія і сучасність: зб. наук. праць. Вип. V / Під ред. Л. О. Симоненко. – Київ: КНЕУ, 2003.
4. Туровська Л., Терміни та номени в науково-технічній сфері / Л. Туровська // Українська термінологія і сучасність: зб. наук. праць. Вип. VI / Під ред. Л. О. Симоненко. – Київ: КНЕУ, 2005.